

Слижук О. А. Мультикультурний підхід у процесі навчання української літератури в 5-6 класах НУШ. Літератури в мультикультурному дискурсі: Зб. матеріалів всеукраїнської конференції; 6 квітня 2023 року, Луганський національний університет (м. Полтава). 2023.

Слижук Олеся Алімівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділ навчання української мови та літератури
Інститут педагогіки НАПН України

МУЛЬТИКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5-6 КЛАСАХ НУШ

У контексті модернізації змісту літературної освіти в Україні відбувається впровадження нових перспективних підходів до вивчення художніх творів. У навчанні мовно-літературної галузі в Новій українській школі застосовується поєднання загальнодидактичних і методико-літературних аспектів. Якщо загальнодидактичні досить детально теоретично обґрунтовані й апробовані у практиці роботи вчителів, то методико-літературні вимагають більш ретельного дослідження. Серед них найбільш відомий – культурологічний.

Н. Гоголь, аналізуючи досягнення вчених-методистів кінця ХХ–початку ХХІ ст., розглядає досягнення наукової школи Н. Волошиної. Вона зазначає: «Представлені Н. Волошиною у співавторстві з іншими вченими підручники у кінці ХХ–на початку ХХІ ст. – це передусім навчальні книги нового типу, в основу яких було покладено концепцію культуроорієнтованої літературної освіти, що підпорядковувалася розвитку творчої особистості учня у форматі української та світової культур. Культурологічний підхід у шкільній літературній освіті поступово набував системності, ставав визначальним у методиці навчання української літератури» [1, с. 20]. Традиції цієї наукової школи послідовно продовжуються в програмі [4] й підручниках української літератури для 5–6 класів НУШ, підготовлених в Інституті педагогіки НАПН України.

Задекларована у Державному стандарті базової середньої освіти варіативність навчання мовно-літературної галузі через окремі предмети або через інтегровані курси, можливість формування предметних та ключових компетентностей дозволяє розширити особливості використання надбань національного та світового мистецтва на уроках літератури, інтегрувати мистецький контекст у вивчення літературних тем. Актуальною у цьому зв'язку є й проблема розгляду культурного розмаїття, що породжує мультикультурний підхід в освіті.

Мультикультуралізм є предметом дослідження різних наук – політології, соціології, культурології, освітології. У сучасному науковому дискурсі розглядаються його і позитивні, і негативні впливи. Зокрема Л. Ляпіна виділяє кілька узагальнених підходів щодо оцінки мультикультуралізму та його перспектив – «радикально-критичний, національно-консервативний, ліберально-інноваційний, громадянсько-демократичний та мультикультурний» [3, с. 11]. На думку С. Дрожжиної, мультикультурна освіта має містити в собі три основні елементи: «навчання, виховання та інформаційно-просвітянську діяльність. Мультикультурне навчання має на меті дати суму знань, умінь, навичок, які висвітлюють полікультурність суспільства, в просторі якого живе індивід» [2, с. 103]. Розглядаючи мультикультурну освіту як філософську концепцію, І. Сікорська зазначає, що вона «просуває цінності свободи, рівності, людської гідності, прав людини, поваги до людини» [5, с. 136].

У своєму дослідженні ми спираємося на концепцію позитивного впливу мультикультуралізму на розвиток сучасної освіти, бо «мультикультуралізм передбачає створення умов, за яких кожна людина, незалежно від її етнічного та соціального походження, раси, статі або мови повинна мати можливість реалізувати свої здібності, творчий потенціал, і, тим самим внести свій вклад у національну та загальнолюдську культуру, відчувати себе повноцінним суб'єктом суспільства і держави» [3, с. 15].

Мультикультурний підхід у літературній освіті дозволяє вибудовувати сучасні стратегії читання й інтерпретації літературних творів у контексті національних і світових культурних надбань.

В сучасній методиці літератури ефективними є такі стратегії читання (сприйняття) художніх творів: швидкий перегляд, відшукування необхідної інформації, критичне читання, перечитування з метою аналізу, стратегія запитань і завдань, які виконують у процесі читання. Уведення мистецького контексту можливе і в процесі читання, і під час виконання дослідницьких завдань, і як елемент самостійної роботи.

У 5-6 класах, коли навички літературознавчого аналізу в учнів ще недостатньо сформовані, переважає індивідуальна інтерпретація художніх творів. Для цього робота з мистецьким мультикультурним контекстом проводиться після з'ясування первісних вражень учнів від прочитаного твору. При цьому важливо акцентувати увагу учнів на загальнолюдських цінностях, порівнювати їхнє значення для будь-якої культури, визначати їх вплив на формування особистості учнів та учениць.

Мистецькі стилі та напрями вивчатимуться вже в основному циклі базової середньої освіти, але пропедевтичне знайомство з їх елементами в українському мистецтві відбувається вже у 5-6 класах, що дозволяє підготувати учнів до формування їх уявлення про місце української літератури в мультикультурному світі.

У модельній навчальній програмі з української літератури для 5-6 класів НУШ передбачене вивчення класичних і сучасних творів. Кожен тематичний блок має цілісний наскрізний характер, дозволяє розглянути художні твори, поєднані тематично, у хронологічній послідовності. Автори програми акцентують увагу на індивідуальних можливостях учнів, тому пропонують твори для позакласного читання до кожного блоку, що дозволяє поглибити їхнє уявлення про відображення тієї чи іншої теми в літературі. Безперечно, що рубрика програми «Мистецький контекст» орієнтує учителів-словесників та

учнів-читачів на кращі зразки світового мистецтва, суголосні з виучуваними текстуально літературними творами й тими, що читаються самостійно.

Реалізації творчих здібностей учнів сприяє система компетентнісно орієнтованих навчальних завдань, методика використання яких детально розроблена науковцями Інституту педагогіки НАПН України – співавторами аналізованої модельної навчальної програми.

Отже, застосування мультикультурного підходу для навчання української літератури в 5-6 класах НУШ сприяє літературному й загальнокультурному розвитку учнів-читачів, інтеграції їх в сучасний європейський освітній простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гоголь Н. В. Реалізація культурологічного підходу в підручнику української літератури для 5 класу НУШ. *Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство. X Волошинські читання: зб. матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2022. С. 19–27.*
2. Дрожжина С. Мультикультуралізм: теоретичні й практичні аспекти. *Політичний менеджмент. 2008. № 3. С. 96–106.*
3. Ляпіна Л. А. Мультикультуралізм як соціокультурний феномен сучасності: амбівалентність підходів. *World Science. 2018. № 4 (32). Вип. 9. С. 11–15.*
4. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти / Яценко Т.О. та ін. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 64с.
5. Сікорська І. М. Мультикультуралізм та його вплив на освіту. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2019. Вип. 3 (43). С. 133–138.*